

DOI: 10.15407/etet2021.02.028

УДК: 332,02:[332,142:332.146]

JEL: O 20, O 31, R 58

**Ірина Сторонянська,
Іван Залуцький**

ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МОДЕЛІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему формування на національному рівні сталого інституційно-організаційного забезпечення впровадження моделі смарт-спеціалізації на засадах верховенства права та імплементації сучасного європейського інструментарію. Висвітлено методологічні особливості політики смарт-спеціалізації в ЄС та практики її імплементації як основи для формування інституційно-організаційного забезпечення впровадження такої моделі в Україні.

Розкрито проблеми та суперечності сучасного механізму смарт-спеціалізації, сформованого на підзаконному рівні. Аргументовано наявність загрози відходу сучасного нормативно-правового регулювання стратегічного планування регіонального розвитку від європейської методології смарт-спеціалізації, реальних ризиків моносекторного впровадження засад смарт-спеціалізації в рамках сталого розвитку промисловості та подальшої стагнації процесу інноваційної трансформації секторів економіки на різних адміністративних рівнях.

З урахуванням необхідності усунення існуючих істотних недоліків щодо інституційно-організаційного забезпечення впровадження моделі смарт-спеціалізації запропоновано внесення змін до низки законів України, якими закладається підґрунтя юридично цілісного та структурно завершеного законодавчого регулю-

Сторонянська Ірина Зеновіївна (istoron.ird@gmail.com), д-р екон. наук, проф.; заступник директора з наукової роботи, ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України". ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>

Залуцький Іван Романович (zalutskij.ivan@gmail.com), канд. екон. наук, доц.; старший науковий співробітник відділу просторового розвитку, ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України". ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3652-1145>

Дослідження виконане в межах НДР "Методологічні засади смарт-спеціалізації регіонів України" (№ДР 0119U001869)

*Цитування: Сторонянська І. З., Залуцький І. Р. Інституційно-організаційне забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації в Україні. *Економічна теорія*. 2021. № 2. С. 28–46. 10.15407/etet2021.02.028*

вання інституційно-організаційного забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації з елементами стимулювання та моніторингу її функціонування на різних адміністративно-територіальних рівнях.

Ключові слова: смарт-спеціалізація; модель смарт-спеціалізації, імплементація; інноваційний розвиток; стратегія розвитку.

INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL SUPPORT OF IMPLEMENTATION OF THE SMART-SPECIALIZATION MODEL IN UKRAINE

Storonyanska Iryna (istoron.ird@gmail.com), Doctor of Economics. Sciences, Prof., ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0237-1409>, Deputy Director for Research, SI "Institute of Regional Research named after M.I. Dolishny of the NAS of Ukraine".

Zalutsky Ivan (zalutskij.ivan@gmail.com), Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3652-1145>, Senior Research Fellow, Department of Spatial Planning Development, SI "Institute of Regional Studies named after MI Dolishny NAS of Ukraine".

The article considers the problem of formation at the national level of sustainable institutional and organizational support for the implementation of the model of smart specialization on the basis of the rule of law and the implementation of modern European tools. The authors highlight the methodological features of the smart specialization policy in the EU and the practice of its implementation as a basis for the formation of institutional and organizational support for the implementation of such a model in Ukraine.

The article reveals various problems and contradictions of the modern mechanism of smart specialization, formed at the secondary level. The authors argue the threat of departure of the modern legal regulation of strategic planning of regional development from the European methodology of smart specialization, real risks of monosectoral implementation of smart specialization in the framework of sustainable industrial development and further stagnation of innovative transformation of economic sectors at different administrative levels.

Taking into account the need to eliminate the existing significant shortcomings in the institutional and organizational support for the implementation of the smart specialization model, it is proposed to amend a number of laws of Ukraine, which lay the foundation for legally sound and structural legislation functioning at different administrative-territorial levels.

Keywords: smart specialization; smart specialization model, implementation; innovative development; development strategy.

Посилення євроінтеграційних процесів відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС¹, яка є частиною національного законодавства, вимагає здійснення модернізації державної регіональної політики через імплементацію підходів, принципів та інструментів, на яких базується європейська модель управління регіональним розвитком. Вважається, що

¹ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2>

одним із таких важливих інструментів є смарт-спеціалізація, що дала змогу європейським країнам досягти згуртування в політиці, збільшити кількість робочих місць та реалізовувати програмні цілі економічного розвитку. Смарт-спеціалізація є базовим компонентом співпраці в рамках Європейської політики добросусідства щодо можливості використання європейських структурних та інвестиційних фондів та залишається ключовим елементом політики розвитку регіонів ЄС, спрямованої на формування економічної, соціальної та територіальної єдності регіонів ЄС, підвищення їх конкурентоспроможності.

З позиції підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів України Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки² намічено забезпечити приєднання всіх регіонів України до Європейської платформи смарт-спеціалізації (S3 Platform) з метою відкриття доступу регіонам України до інструментів цієї платформи. Запровадження європейської методології смарт-спеціалізації (в європейському інформаційному просторі "smart specialization"), яку часто називають "розумна" спеціалізація, стало актуальним викликом для України при стратегічному плануванні регіонального розвитку.

Проблематиці смарт-спеціалізації, розвитку методології та пошуку підходів її реалізації значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема: Я. Бжуска, В. Геєць, В. Грига, П. Девід, І. Єгоров, Я. Жаліло, М. Кардас, І. Маркович, О. Носирев, Ю. Рижкова, О. Снігова, Г. Тобор, Д. Форє, Б. Хол, О. Яцюк, М. Федяєва та ін.

Провідні вітчизняні науковці у науковій доповіді "Інноваційна Україна 2020" (2015) підкреслюють, що визначення пріоритетів, на реалізації яких зосереджуються максимально можливі ресурси і зусилля, є одним із найбільш дієвих механізмів будь-якої політики держави, в тому числі науково-технічної та інноваційної, акцентуючи водночас на відірваності діючої методології ідентифікації пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності від реального стану і оцінки потенціалу виробничого сектора економіки.

Регіональний розвиток, який проходить відповідно до принципів розумної спеціалізації, може стати передумовою довготривалого загальнонаціонального зростання (Маркович, 2016. С.58); в Україні смарт-спеціалізація саме як інноваційна система прийняття рішень у сфері регіональної та структурної політики на практиці взагалі не отримала розвитку (Снігова, 2018).

Досліджуючи особливості імплементації смарт-спеціалізації у країнах із низькою інституційною спроможністю, В. Грига (2019. С.148) приходить до висновку, що запровадження принципів "розумної спеціалізації" в Україні не буде легким та потребуватиме неабияких зусиль експертів і влади щодо пошуку ефективного шляху визначення пріоритетів та реалізації відповідного плану заходів.

² Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Складність імплементації принципів розумної спеціалізації підтверджують і науковці Інституту економіки та прогнозування, наголошуючи у своїй монографії "Формування "розумної спеціалізації" в економіці України" (2020) на тому, що "розумна спеціалізація" повинна вибудовуватись на основі синтезу науково-технічної, інноваційної, регіональної та промислової політики.

Необхідність системного інституційно-організаційного забезпечення на національному рівні впровадження моделі смарт-спеціалізації на сталій основі та верховенстві права актуалізує наукові пошуки щодо врегулювання цієї проблеми, зважаючи на сучасні суспільно-політичні виклики.

Метою статті є ретроспективне висвітлення засад формування інституційно-організаційного забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації та обґрунтування підходів щодо їх розвитку в Україні.

Дослідження засад формування інституційно-організаційного забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації базується на врахуванні специфіки розвитку та поширення європейської практики в цій сфері, з якої слідує, що політика смарт-спеціалізації виходить за рамки інноваційної політики та розглядається як процес виявлення конкурентних переваг, пріоритетів та максимального розвитку наукового потенціалу в будь-якому регіоні, сильному чи слабому, високо- чи низькотехнологічному³. ЄС продовжує вважати регіональну політику однією з найбільш важливих політик спільноти, оскільки вона безпосередньо сприяє розумному, стійкому та інклюзивному зростанню Європи, про що свідчить зміст Політики зближення (когезійної політики) на 2014–2020 роки та Стратегії економічного розвитку ЄС – "Європа-2020"⁴.

На думку польських дослідників Я. Бжуска та Я. Пика (2012), які досліджували витоки "розумної спеціалізації", розумна спеціалізація – це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону і зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень. Це також означає зміцнення регіональної інноваційної системи, збільшення потоку знань і розповсюдження користі інновацій у регіональній економіці.

У науковій доповіді "Інноваційна Україна 2020" розумну спеціалізацію визначено новою концепцією регіонального розвитку, яка поєднує промислову та інноваційну політику і покликана сприяти ефективному та дієвому використанню державних інвестицій за рахунок зосередження на

³ Regulation (EU) № 1303/2013 of the European Parliament and of the Council. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/regulation-eu-no-13032013-european-parliament-and-council>

⁴ Cohesion Policy 2014 – 2020: Investment for jobs and growth; legislative proposals URL:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation2014_leaflet.pdf; European Commission (2010) Communication from The Commission: Europe 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010) 2020 final, Brussels, 3.3.2010. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону. Водночас констатовано, що розумна спеціалізація є одним з основних інструментів реалізації європейської стратегії "Європа 2020" та розглядається як принципова концептуальна модель формування не тільки інноваційної, а й соціально-економічної політики загалом. Вона передбачає виявлення і розвиток унікальних галузей або видів економічної діяльності, що становлять власне спеціалізацію тих чи інших регіонів у рамках національної економічної системи.

Аналіз документальних джерел засвідчує, що в Європейській спільноті підтримка смарт-спеціалізації має послідовний та системний характер. У контексті висвітлення ключових елементів когезійної політики ЄС на 2014–2020 роки Європейська комісія в Інформаційному листі (березень 2014 року) "Національні/регіональні інноваційні стратегії для смарт-спеціалізації (RIS3)" акцентувала: "Смарт-спеціалізація полягає у визначенні унікальних характеристик та цінностей кожної країни та регіону, підкреслюючи конкурентні переваги кожного регіону та об'єднуючи регіональні зацікавлені сторони та ресурси навколо бачення майбутнього, орієнтованого на досконалість. Це також означає зміцнення регіональних інноваційних систем, максимізацію потоків знань та поширення переваг інновацій у всій регіональній економіці. Підкреслено, що національні та регіональні органи влади в Європі повинні розробити стратегії смарт-спеціалізації в процесі відкриття підприємницької діяльності, щоб Європейські структурні інвестиційні фонди (ESIF) могли бути використані більш ефективно; збільшено синергії між різними політиками ЄС, національними та регіональними, а також державними та приватними інвестиціями". Відповідно до цього документа Європейської комісії "стратегія смарт-спеціалізації" означає національну або регіональну інноваційну стратегію, яка встановлює пріоритети з метою створення конкурентної переваги через розробку та узгодження власних сил досліджень та інновацій з потребами бізнесу для узгодженого вирішення нових можливостей та розвитку ринку, уникаючи при цьому дублювання та фрагментацію зусиль. Така стратегія смарт-спеціалізації може набувати форми або бути включеною в національну або регіональну стратегічну політику досліджень та інновацій (НДДКР). Стратегії повинні розроблятися шляхом залучення національних або регіональних органів управління та зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, галузі та соціальні партнери у процесі відкриття підприємницької діяльності⁵.

В ЄС чинною правовою основою, яка визначає "стратегію смарт-спеціалізації", є Регламент (ЄС) 1301/2013 Європейського парламенту та

⁵ European Commission (2014) National/Regional Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3). URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b>

Ради від 17 грудня 2013 року (із змінами)⁶, яким встановлено завдання Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) та сферу його фінансової підтримки щодо посилення економічної, соціальної та територіальної згуртованості через усунення основних регіональних дисбалансів у ЄС, сталого розвитку та структурної перебудови регіональних економік, включаючи конверсію занепадаючих промислових регіонів та регіонів, розвиток яких відстає. Власне цим документом визначено фінансово підтримувані Європейським парламентом та Радою ЄС на 2014–2020 роки інвестиційні пріоритети, які є актуальним орієнтиром для визначення пріоритетів у стратегіях смарт-спеціалізації, зокрема:

- підтримка переходу до низьковуглецевої економіки у всіх секторах;
- сприяння адаптації до зміни клімату, запобігання ризикам та управління ними;
- збереження та захист довкілля та сприяння ефективності використання ресурсів;
- сприяння стійкому транспорту та усуненню вузьких місць у ключовій мережевій інфраструктурі;
- сприяння стійкій та якісній зайнятості та підтримці мобільності робочої сили;
- сприяння соціальній включеності, боротьбі з бідністю та будь-якою дискримінацією;
- інвестування в освіту, навчання та професійну підготовку для отримання навичок, навчання протягом усього життя шляхом розвитку інфраструктури освіти та навчання;
- посилення інституційного потенціалу органів державної влади та зацікавлених сторін щодо ефективного державного управління за допомогою заходів щодо посилення інституційного потенціалу та ефективності державних адміністрацій та державних служб, пов'язаних із впровадженням ЄФРР та підтримкою дій у рамках ESF для зміцнення інституційного потенціалу та ефективності державного управління.

Важливо, що зазначені інвестиційні пріоритети та напрями їх реалізації базуються та послідовно здійснюються в ЄС відповідно до тематичних цілей, визначених у ч. 1 ст. 9 Регламенту (ЄС) № 1303/2013⁷ задля мети "Інвестиції для зростання та робочих місць", яка є елементом когезійної політики ЄС⁸. Зокрема, європейська когезійна політика 2014–2020 схиляє країни та регіони до розробки та офіційного прийняття стратегій RIS3 для інвестицій у дослідження та інновації.

⁶ Regulation (EU) No 1301/2013 of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1301/2018-08-02>

⁷ Regulation (EU) № 1303/2013 of the European Parliament and of the Council. URL: <file:///E:/Install/RegulationEUNo13032013oftheEuropeanParliamentandoftheCouncil.pdf>

⁸ EU Cohesion Policy 2014 – 2020: Investment for jobs and growth; legislative proposals. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation2014_leaflet.pdf

А втім, головною метою смарт-спеціалізації в ЄС є не стимулювання доступу до отримання коштів спільноти, а підтримка економічного зростання та трансформації до економіки знань з урахуванням суспільних викликів та умов, що характерні державам-членам ЄС та їх регіонам. Основною методологічною особливістю політики смарт-спеціалізації в ЄС є визначення *обмеженого* набору пріоритетних галузей для державних інвестицій, які можуть найкращим чином відповісти на соціальні та економічні виклики та запропонувати можливості поєднання економічної спеціалізації та спеціалізації знань як інструменту підтримки економічного зростання. Смарт-спеціалізація є виразно вибірковою порівняно з горизонтальною політикою, спрямованою, наприклад, на підтримку підприємництва або покращення умов для бізнесу.

Підкреслимо, що при розробці та реалізації стратегії RIS3 методологічно принциповим є акцент на "процес відкриття підприємництва", який включає, крім державного управління, участь підприємців, дослідників та інших соціально-економічних груп, залучаючи громадянське суспільство в ролі користувача інновацій. Цей процес стосується не лише визначення цілей стратегії, але має відбуватися впродовж періоду її реалізації, щоб досягти зворотного зв'язку та перевірки дієвості стратегії смарт-спеціалізації, а також врахування нових пропозицій та рекомендацій щодо спрямування майбутніх втручань для вдосконалення запропонованих напрямів спеціалізації.

Так, на переконання експертів ЄС⁹, національні / регіональні стратегії RIS3 мають базуватись на чотирьох загальних принципах (чотирьох "Cs" принципах смарт-спеціалізації):

– жорсткий відбір та критична маса (*Tough Choices and Critical mass*): обмежена кількість пріоритетів на основі власних сильних сторін та міжнародної спеціалізації – уникнення дублювання та роздробленості у Європейському дослідницькому просторі, концентрація джерел фінансування для забезпечення більш ефективного управління бюджетом;

– конкурентна перевага (*Competitive Advantage*): мобілізація талантів, узгоджуючи потенціал сектора досліджень та розвитку промисловості (RTD + I) і потреби бізнесу через "процес відкриття підприємницької діяльності";

– включення та кластери (*Connectivity and Clusters*): розвиток кластерів світового класу та забезпечення арени для пов'язаних різноманітних / міжгалузевих зв'язків як у регіоні, так і зовні, що стимулює спеціалізовану технологічну диверсифікацію – "зіставляйте те, що ви маєте, з тим, що має інший світ";

– спільне керівництво (*Collaborative Leadership*): ефективні інноваційні системи як колективні зусилля на основі державно-приватного партнерства.

⁹ Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3). URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b4>

Залученню до європейської політики смарт-спеціалізації сприяє Платформа смарт-спеціалізації (Smart Specialisation Platform – S3 Platform), яка була запущена в червні 2011 року та об'єднує понад 170 зареєстрованих регіонів, що представляють свої інноваційні пріоритети, отримуючи консультативну, інформаційно-аналітичну та інші види підтримки.

Отже, стратегії RIS3¹⁰ є актуальним для України, сучасним унікальним інструментом політики економічної трансформації, інтегрованим та орієнтованим на місця. Тому, з огляду на специфіку європейської методології, під інституційно-організаційним забезпеченням імплементації моделі смарт-спеціалізації можемо розуміти сукупність формальних (принципи, правила, норми, закони та інші юридичні регулятори) та неформальних (уявлення, традиції, звички) інститутів, інформаційних ресурсів та платформ, відповідних організаційно оформлених суб'єктів та інструментів, що впливають на формування та здійснення економічної діяльності на засадах смарт-спеціалізації. До переліку таких суб'єктів слід включати, зокрема, агенції регіонального розвитку; профільні асоціації; наукові, індустріальні та технологічні парки; бізнес-інкубатори; особливі економічні зони (техніко-впроваджувальні, промислово-виробничі, туристсько-рекреаційні); організації кластерного типу; центри інтелектуальної власності, трансферу технологій, енергозбереження; венчурні та інвестиційні фонди тощо.

За інформацією Мінекономрозвитку України від 12 вересня 2018 року¹¹, в рамках активізації пілотної співпраці із Європейською комісією над імплементацією підходу смарт-спеціалізації, в Україні до кінця 2019 року планувалось завершити аналіз даних згідно з підходом смарт-спеціалізацій в усіх регіонах України, а тим регіонам, які визначають свою смарт-спеціалізацію та отримують підтвердження від Європейської комісії, анонсовано доступ до фінансової та технічної підтримки ЄС, зокрема в рамках програм Horizon 2020 та COSME. Примітно, що Угодою про асоціацію між Україною та ЄС не визначено жодних фінансових стимулів щодо імплементації моделі смарт-спеціалізації.

Результати досліджень ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України" засвідчують, що станом на травень 2020 року в Україні затверджено 18 стратегій розвитку регіонів, з яких 14 областей орієнтувались на "традиційну спеціалізацію" при визначенні спеціалізації розвитку регіону. Не виявлено ознак смарт-спеціалізації у змісті стратегій розвитку Вінницької, Донецької та Чернівецької областей (*Сторонянська*, 2020. С. 38–39).

Доводиться констатувати, що станом на 10 травня 2020 року в переліку "Пріоритети досліджень та дослідження, заcodedані в інструменті

¹⁰ Там само.

¹¹ Українські регіони зможуть залучати фінансування ЄС. Укрінформ. 2018. 12 вересня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2536282-ukrainski-regioni-zalucatimut-finansuvanna-z-evrosouzu-mert.html>

"Eye @ RIS3" значилося п'ять національних позицій України¹², а серед європейських регіонів, зареєстрованих на Європейській платформі смарт-спеціалізації (Платформі S3), числилося лише шість українських регіонів, зокрема Черкаси, Чернігів, Івано-Франківськ, Харків, Хмельницький, Закарпаття¹³.

Інноваційні пріоритети зафіксовано тільки у двох регіонах – Черкаси та Харків (табл. 1).

Таблиця 1

**Інноваційні пріоритети України, зареєстровані
на Європейській платформі смарт-спеціалізації (Платформі S3)**

Назва пріоритету	Опис
НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ	
Інформаційно-комунікаційні технології	Цифрова трансформація, розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки, автономних та кіберфізичних систем
Енергетика та енергоефективність	Фокус на на транспортуванні енергії, використанні енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій та застосуванні альтернативних енергетичних ресурсів
Раціональний екологічний менеджмент	Широке застосування технологій для більш чистого виробництва та захисту навколишнього середовища, екоінновацій, управління відходами
Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань	Розробка обладнання для якісної медичної допомоги, лікування, фармацевтики
Нові речовини та матеріали	Фокус на виробництві матеріалів, механічній обробці та комбінуванні, створенні індустрії нематеріалів та нанотехнологій
РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ	
ЧЕРКАСИ	
Екологічна безпека та збереження	Поліпшення водних об'єктів, стану атмосферного повітря та поліпшення поводження з відходами, розвиток екомережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття та створення умов для поліпшення довкілля
Покращення енергоефективності	Використання енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій
Розвиток сільських територій	Диверсифікація структури сільськогосподарського виробництва та вдосконалення переробки продукції та розвиток сільських територій, передмість

¹² R&I Priorities as Encoded in the "Eye@RIS3" Tool. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA/tags/UA>

¹³ Registered countries and regions in the S3 Platform. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/s3-platform-registered-regions>

Назва пріоритету	Опис
ХАРКІВ	
Ресурсні матеріали	Опис пріоритету не зазначено
Біоекономіка та біотехнології	Опис пріоритету не зазначено
Енергетика	Опис пріоритету не зазначено
Аерокосмічні технології	Опис пріоритету не зазначено
Інформаційно-комунікаційні технології	Опис пріоритету не зазначено
Здорове суспільство	Опис пріоритету не зазначено

Джерело: складено авторами за: R&I Priorities as Encoded in the "Eye@RIS3" Tool. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA/tags/UA>; Ukraine R&I Priorities in Eye@RIS3. URL: https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map?p_id=captargmap_WAR_CapTargMapportlet&captargmap_WAR_CapTargMapportlet_non-eu-country=true&captargmap_WAR_CapTargMapportlet_non-eu-region=true&captargmap_WAR_CapTargMapportlet_regionids=753; Cherkasy R&I Priorities in Eye@RIS3. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA1/tags/UA1>; Kharkiv R&I Priorities in Eye@RIS3. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA8/tags/UA8>

Із позиції аналізу ретроспективи імплементації концепції смарт-спеціалізації необхідно відмітити помітне ініціювання з боку Мінекономіки засад нової промислової політики, головним чином як інструменту урахування регіональних особливостей промислового розвитку України в проєкті Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року¹⁴ на засадах взаємодії між сучасною кластерною політикою, стратегією смарт-спеціалізацій та політикою децентралізації.

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року акцентовано на визначенні регіональних пріоритетних напрямів на основі підходів смарт-спеціалізації та запуску пілотних проєктів, спрямованих на створення системи взаємозв'язків та взаємопідтримки регіонів із різним рівнем промислового розвитку¹⁵. Як ключовий інструмент з реалізації стратегій смарт-спеціалізації позиціонуються кластери в проєкті Національної програми кластерного розвитку до 2027 року¹⁶.

Звернемо увагу, що Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки¹⁷ саме в рамках сталого розвитку промисловості намічено:

– впровадження механізму державної фінансової підтримки проєктів регіонального розвитку, що передбачають розвиток пріоритетних видів

¹⁴ Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року. Мінекономіки: проєкт розпорядження Кабінету міністрів України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuPromislovogoKompleksuUkrainiNaPeriodDo2025-Roku>

¹⁵ Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

¹⁶ Національна програма кластерного розвитку до 2027 URL: <https://www.industry4ukraine.net/events/programa-klasterного-rozvytku-2027/>

¹⁷ Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

економічної діяльності, визначених на засадах смарт-спеціалізації у регіональних стратегіях розвитку;

– впровадження інструментів підтримки участі малого та середнього підприємництва у проєктах смарт-спеціалізації;

– сприяння створенню регіональних, міжрегіональних та національних кластерів світового рівня, а також інтернаціоналізації кластерних ініціатив;

– стимулювання проведення регіональних кластерних досліджень з метою визначення пріоритетних напрямів створення кластерів у сфері промисловості та підтримки найбільш перспективних проєктів;

– забезпечення поширення в Україні найкращих практик та міжнародного досвіду створення кластерів.

Ми поділяємо перестороги О. Снігової (2018), яка аргументовано відзначає, що зведення застосування смарт-спеціалізації тільки до забезпечення регіонального розвитку промисловості та до "стимулювання розвитку галузей з інноваційним підходом до виробництва" входить у пряму суперечність безпосередньо з ідеєю смарт-спеціалізації, що впроваджується в ЄС, згідно з якою галузева пріоритетність підтримки виключається повністю. Навпаки, на смарт-спеціалізацію покладається завдання відходу від традиційної промислової політики через підтримку не певних, хай навіть вельми нових і прогресивних галузей, а власне інновацій у найбільш перспективні галузі регіональної економіки (які далеко не завжди мають бути представлені промисловістю). Також є актуальними застереження щодо підтримки кластерних ініціатив і розвитку кластерної співпраці в промисловості, позаяк розбіжності між смарт-спеціалізацією та застосуванням кластерної політики зауважують європейські розробники концепції смарт-спеціалізації. За їх визначенням, упровадження в регіонах кластерної політики може стати перешкодою для розвитку перспективних стратегій структурних змін. Для України це несе додаткову загрозу, оскільки застосування кластерної політики в умовах застарілої економічної структури промислових регіонів перешкоджає зрушенню в бік нових, менш традиційних для цього регіону, але потенційно більш перспективних напрямів регіональної спеціалізації.

На наш погляд, значущість врахування цих пересторог посилюється з огляду на анонсовану Кабінетом Міністрів України в проєкті Національної економічної стратегії 2030¹⁸ кардинальну зміну функціонування смарт-спеціалізації через включення напрямку підтримки розвитку регіональної смарт-спеціалізації в оновлену Угоду про асоціацію з ЄС та забезпечення умов для організації державного фінансування проєктів смарт-спеціалізації. Також сумнівним видається заплановане цим документом завершення процесу визначення регіонами смарт-спеціалізації як точок зростання, як обов'язкового компоненту стратегічного регіонального пла-

¹⁸ Національна економічна стратегія 2030: Вектори економічного розвитку 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>

нування та їх підтвердження процедурами Єврокомісії на тлі законодавчо-правового вакууму щодо функціонування в Україні кластерів, зокрема щодо визначення сутності цієї категорії, класифікації за видами економічної діяльності, інструментів та механізмів державної підтримки. В чинному державному класифікаторі України "Класифікація організаційно-правових форм господарювання" (КОПФГ)¹⁹ як окрема організаційно-правова форма господарювання кластер не значиться, а підставою для внесення змін до класифікатора є відповідні зміни законодавчих актів України.

Проте чинними законами України як формальними інститутами держави щодо визначення правових засад і гарантій підприємництва, функціонування інвестиційного ринку дотепер жодним чином не імplementовано європейську методологію смарт-спеціалізації. Жодним законодавчим актом не регламентовано обов'язок органів виконавчої влади та місцевого управління виступати ініціаторами та активними учасниками реалізації наукової та інноваційної політики на основі смарт-спеціалізації. Не виокремлено засади інституційно-організаційного забезпечення впровадження моделі смарт-спеціалізації базовими законами України "Про засади державної регіональної політики"²⁰, "Про інноваційну діяльність"²¹.

Означені в табл. 1 інноваційні пріоритети України, які зареєстровані на Європейській платформі смарт-спеціалізації (Платформі S3), фактично є пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, парадоксально пролонгованими на період до 2021 року згідно з оновленими положеннями ст. 3 Закону України від 11 липня 2001 року²² (за відсутності урядових пропозицій щодо нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на наступний довгостроковий період (2021–2030 роки)) та без якого-небудь взаємозв'язку з смарт-спеціалізацією. Водночас пріоритети державної регіональної політики, визначені Законом України "Про засади державної регіональної політики", жодним чином не поєднуються з реалізацією Стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011–2021 роки, встановлених ст. 4 Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"²³.

В Україні не створено національної інформаційної платформи смарт-спеціалізації як елемента системи інституційно-організаційного забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації. Дотепер у законах

¹⁹ Державний класифікатор "Класифікація організаційно-правових форм господарювання" (КОПФГ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text>

²⁰ Про засади державної регіональної політики: закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

²¹ Про інноваційну діяльність: закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

²² Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: закон України від 11 липня 2001 року № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>

²³ Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: закон України від 8 вересня 2011 року № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

України "Про наукові парки"²⁴, "Про індустриальні парки"²⁵, "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків"²⁶ акценти створення та алгоритм функціонування наукових, індустриальних, технологічних парків саме на засадах смарт-спеціалізації не фокусуються.

Можемо стверджувати, що імпульс впровадженню смарт-спеціалізації в Україні надано тільки на підзаконному рівні наприкінці 2018 року шляхом внесення змін до окремих підзаконних нормативно-правових актів у рамках поліпшення інституційно-організаційного забезпечення стратегічного планування регіонального розвитку, зокрема: Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів²⁷; Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів²⁸; Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації²⁹ (надалі – Підзаконні акти).

Тому саме на підзаконному рівні в Україні вперше сформульовано дефініцію "смарт-спеціалізація", визначено мету та єдині засади впровадження смарт-спеціалізації в процесі стратегічного планування регіонального, а також критерії для визначення сфер смарт-спеціалізації, якими є, зокрема:

– наявність ресурсів (активів) та спроможності регіону (включаючи фінансовий, природно-ресурсний, виробничий, науковий, інноваційний та кадровий потенціал);

– потенційна здатність до диверсифікації галузей економіки за рахунок розробки конкурентоспроможних кластерів, розвитку міжгалузевих зв'язків або інших видів економічної діяльності;

²⁴ Про наукові парки: закон України від 5 червня 2009 року № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>

²⁵ Про індустриальні парки: закон України від 21 червня 2012 року № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>

²⁶ Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: закон України від 16 липня 1999 року № 991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>

²⁷ Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №931. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF/ed20181117#Text>.

²⁸ Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF/ed20190201#Text>

²⁹ Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 31 березня 2016 року №79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/ed20190517#Text>

– наявність або прогнозована спроможність досягти високої концентрації підприємств у регіоні, у тому числі через створення інноваційних систем колективних зусиль на основі державно-приватного партнерства;

– місце та роль регіону на міжнародному та внутрішньому ринках.

Аналізуючи зміст Підзаконних актів, а також з огляду на заплановане в проєкті Національної економічної стратегії 2030³⁰ завершення процесу визначення регіонами смарт-спеціалізацій як точок зростання, як обов'язкового компоненту стратегічного регіонального планування, необхідно зазначити таке.

1. Смарт-спеціалізацію Підзаконними актами визначено як підхід, що передбачає в рамках регіональної стратегії аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні. Пунктом 91 Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку наголошено, що не менше ніж одна стратегічна ціль регіональної стратегії визначається на засадах смарт-спеціалізації та передбачає інноваційний розвиток пріоритетних видів економічної діяльності регіону, підвищення рівня його конкурентоспроможності. Проте в Методиці розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку не закладено взаємозв'язку критеріїв для визначення смарт-спеціалізації з пріоритетами державної регіональної політики. Цими Підзаконними актами не вироблено методологію виявлення в рамках регіональної смарт-спеціалізації задекларованих в проєкті Національної економічної стратегії точок економічного зростання з позитивною фінансовою віддачею; не розкрито сутність терміна "суб'єкти регіонального розвитку".

Тим самим практичне впровадження смарт-спеціалізації сфокусовано тільки на регіональному рівні в рамках регіональних стратегій розвитку як інноваційна складова таких стратегій. Підкреслимо, що на Європейській платформі смарт-спеціалізації (Платформі S3) домінує практика реєстрації інноваційних пріоритетів за окремими регіонами конкретної держави при наявності її національних інноваційних пріоритетів. Можливою є реєстрація тільки національних інноваційних пріоритетів конкретної держави (Албанія, Ірландія, Естонія, Латвія, Литва, Люксембург, Молдова, Тайланд, Хорватія).

2. В Підзаконних актах наявні розходження з відповідними положеннями ст. 3 Закону України "Про засади державної регіональної політики" щодо змісту принципів відкритості, паритетності, координації тощо. Вказаними актами не окреслюється застосування як методологічного підґрунтя стратегічного планування регіонального розвитку таких принципів державної регіональної політики, як законність, співробітництво, історична спадкоємність, об'єктивність.

³⁰ Національна економічна стратегія 2030: Вектори економічного розвитку 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>

3. В оновленому Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України не встановлено жодної вимоги щодо визначення *на засадах смарт-спеціалізації* власне окремих пріоритетів, цілей чи завдань Державної стратегії регіонального розвитку. Це не узгоджується з пунктом 6 зазначеного Порядку, який вказує на необхідність розроблення проєктів Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів саме на засадах смарт-спеціалізації з використанням інтегрованого підходу. Відсутність такої вимоги також не узгоджується з положеннями пункту 7 згаданого Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку, а також ч. 1 та 4 ст. 10 Закону України "Про засади державної регіональної політики", якими акцентовано, що регіональні стратегії розвитку розробляються на період дії Державної стратегії регіонального розвитку України та мають відповідати її положенням. Такий аналіз відповідності положень регіональної стратегії Державній стратегії регіонального розвитку, як слідує з пункту 19 Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку, здійснюється через порівняння їх стратегічних та оперативних цілей.

Однак дотепер в Україні немає завершеного інституційно-правового механізму верифікації регіональних стратегій на відповідність положенням Державній стратегії регіонального розвитку, які є документами державного планування та повинні розроблятися з урахуванням вимог Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку"³¹.

Примітно також, що урахування вимог цього Закону України в згаданому Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України не обумовлено. Невиясненим з правової позиції є пропонуване Методикою Мінрегіону застосування інтегрованого підходу при розробленні проєктів регіональних стратегій. Адже в урядовому Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку не передбачено впровадження такого підходу, який за визначенням передбачає поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових державної регіональної політики.

4. Міські, селищні, сільські ради можуть розробляти та затверджувати стратегії розвитку міст, селищ та сіл з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України, що обумовлено ч. 2 ст. 16 Закону України "Про засади державної регіональної політики". Проте жодним документом держави, в тому числі Підзаконними актами, не регламентується механізм розроблення та затвердження цих стратегій, зокрема на засадах смарт-спеціалізації.

Водночас ч. 5 ст. 10 зазначеного Закону обумовлено урахування стратегій розвитку міст, селищ та сіл, першочергового розвитку депресивних територій відповідного регіону, стратегічних пріоритетів розвитку районів саме при розробленні сучасних регіональних стратегій розвитку, тобто на засадах смарт-спеціалізації.

³¹ Про стратегічну екологічну оцінку: закон України 20 березня 2018 року № 2354-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

5. Положеннями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки³² впровадження смарт-спеціалізації зведено до рамок сталого розвитку промисловості. Однак норми цього нормативно-правового акта: не визначають чітко, що необхідно розуміти під "сталим розвитком промисловості"; не узгоджуються з дефініцією "смарт-спеціалізація" в частині сприяння трансформації *секторів економіки* в більш ефективні; не дають повного розуміння, яким чином застосовувати цей механізм задля системності його імплементації.

Натомість залишено поза увагою: доцільність впровадження смарт-спеціалізації в інші інвестиційно привабливі сектори відповідно до практики інших держав, що зафіксована на Європейській платформі смарт-спеціалізації (Платформі S3); потребу імплементації смарт-спеціалізації як інструменту виявлення та стимулювання реалізації стратегічних цілей розвитку новостворених територіальних громад залежно від специфіки та типу територій, зокрема територій з незначним промисловим потенціалом чи територій з потужним рекреаційно-оздоровчим, історико-культурним, природо-заповідним потенціалом тощо.

Як наслідок, на тлі очевидного відходу від європейської методології смарт-спеціалізації формуються реальні ризики моносекторного впровадження засад смарт-спеціалізації при стратегічному плануванні регіонального розвитку та подальшої стагнації процесу інноваційної трансформації економіки у секторальному та територіальному розрізах.

Із метою усунення наявних недоліків щодо інституційно-організаційного забезпечення впровадження моделі смарт-спеціалізації, а також з огляду на обов'язок органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, на наше переконання, слід внести зміни:

– до Закону України "Про інноваційну діяльність", доповнивши ст. 1 терміном "смарт-спеціалізація – це інноваційний підхід, що передбачає реалізацію унікального поєднання документами державного планування конкурентних переваг відповідної території та розвитку інноваційної діяльності", що є детермінантою територіальної повсюдності впровадження смарт-спеціалізації та її інноваційної спрямованості з урахуванням специфіки та потенціалу конкретної території;

– до Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (ст. 4), яким встановити Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2021–2030 роки загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів (за регіонами України) як правової основи визначення фінансово підтримуваних державою пріоритетів при розробці та реалізації документів державного планування на засадах смарт-спеціалізації (стратегій, планів, схем, містобудівної документації, загальнодержавних про-

³² Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Tex>

грам, державних цільових програм та інших програм і програмних документів, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування). Для удосконалення цього Закону як юридично цілісного та структурно завершеного нормативно-правового акта доцільно оновити його редакцію на базі положень чинної Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10 липня 2019 року;

– Закону України "Про засади державної регіональної політики" щодо: конкретизації пріоритетів державної регіональної політики загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів відповідно до оновлюваних Законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" Стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; створення як Національної платформи S3 загальнодоступної багаторівневої інформаційно-аналітичної платформи електронної верифікації документів державного планування та моніторингу їх реалізації на засадах смарт-спеціалізації; визначення тільки цим Законом покрокового алгоритму синхронного розроблення, взаємоузгодженості, затвердження та реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, регіональних та місцевих стратегій розвитку на засадах смарт-спеціалізації з урахуванням аналізу результатів моніторингу реалізації відповідної попередньої стратегії; впровадження фінансово-економічних механізмів стимулювання реалізації проєктів смарт-спеціалізації та поширення європейських практик смарт-спеціалізації на рівні новостворених територіальних громад. Необхідно визначити обов'язковим структурним елементом Національної платформи S3 створення та провадження Державного реєстру проєктів смарт-спеціалізації. Для системного оновлення редакції цього Закону варто включити як окремі структурні елементи його змісту відповідні норми Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів", водночас визнавши його таким, що втратив чинність;

– до Бюджетного кодексу України в ст. 24⁻¹ (Державний фонд регіонального розвитку) після слів "проєкти регіонального розвитку" в усіх відмінках доповнити комою та словами "проєкти смарт-спеціалізації" в усіх відмінках; частину другу цієї статті викласти в такій редакції: "Кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовуються на виконання інвестиційних програм, проєктів регіонального розвитку, проєктів смарт-спеціалізації (у тому числі проєктів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток адміністративно-територіальних одиниць, створення інфраструктури наукових, промислових, технологічних парків й інших суб'єктів смарт-спеціалізації, відповідають пріоритетам розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, визначеним у встановленому законом порядку";

– в Законі України "Про наукові парки", "Про промислові парки", "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", фокусуючи правовий режим функціонування та моніторингу діяльності науко-

вих, індустріальних, технологічних парків на імплементації смарт-спеціалізації.

Прийняття означених законодавчих змін мала б передувати масштабна загальнонаціональна інформаційна кампанія щодо їх обговорення та популяризації на рівні територіальних громад та за обов'язкової участі їх повноважних представників на комітетських слуханнях у Верховній Раді України.

Висновки

Модернізацію державної політики регіонального розвитку можливо здійснити через імплементацію апробованих підходів, принципів та інструментів ЄС, одним з яких є смарт-спеціалізація, що дала змогу європейським країнам досягти згуртування в політиці, збільшувати кількість робочих місць та реалізовувати програмні цілі економічного розвитку. В ЄС політика смарт-спеціалізації розглядається як процес виявлення конкурентних переваг, пріоритетів та максимального розвитку наукового потенціалу в будь-якому регіоні, сильному чи слабкому, високо- чи низькотехнологічному. З огляду на специфіку європейської методології, під інституційно-організаційним забезпеченням імплементації моделі смарт-спеціалізації можемо розуміти сукупність формальних (принципи, правила, норми, закони та інші юридичні регулятори) та неформальних (уявлення, традиції, звички) інститутів, інформаційних ресурсів та платформ, відповідних організаційно оформлених суб'єктів та інструментів, що впливають на формування та здійснення економічної діяльності на засадах смарт-спеціалізації. До переліку таких суб'єктів слід включати, зокрема, агенції регіонального розвитку; профільні асоціації; наукові, індустріальні та технологічні парки; бізнес-інкубатори; особливі економічні зони (техніко-впроваджувальні, промислово-виробничі, туристсько-рекреаційні); організації кластерного типу; центри інтелектуальної власності, трансферу технологій, енергозбереження; венчурні та інвестиційні фонди тощо.

В Україні формування інституційно-організаційного забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації має підзаконний колізійний характер та ознаки відходу від європейської методології смарт-спеціалізації.

З позиції верховенства права необхідною передумовою повноцінної імплементації моделі смарт-спеціалізації є внесення пропонованих змін до чинних законів України, що сприятиме за участі органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування територіальній повсюдності системного впровадження смарт-спеціалізації, як інтегрованого та орієнтованого на місця унікального інструменту політики економічної трансформації з урахуванням інноваційної спрямованості потенціалу конкретної території.

Література

1. Бжуска Я., Пика Я. (2012). Розумна спеціалізація регіону. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. № 749. С. 362–366.

2. Грига В. Ю. (2019). Зарубіжна практика впровадження "розумної спеціалізації" та можливості її застосування в Україні. *Економіка і прогнозування*. № 2. С. 138–153. <https://doi.org/10.15407/eip2019.02.138> URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2019_2_9.
3. Геєць В. М. (ред.). (2015). Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / НАН України. Київ. 336 с.
4. Маркович І. Б. (2016). Передумови та особливості розумної ("сма́рт")-спеціалізації регіонів із врахуванням глобальних тенденцій. В кн. Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. С. 52–58.
5. Снігова О. Ю. (29 квітня, 2018) "Smart-спеціалізація та stupid-реалізація". *Дзеркало тижня*. URL: https://dt.ua/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html.
6. Сторонянська І.З. (ред.). (2020) Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах сма́рт-спеціалізації: наукова доповідь / ІРД НАНУ. Львів 141 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку"). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200035.pdf>
7. Єгоров І.Ю. (ред.), Бажал Ю.М., Хаустов В.К., Черненко С.М. та ін. (2020). Формування "розумної спеціалізації" в економіці України: колективна монографія / НАН України, ДУ "Ін-т. екон. та прогноз. НАН України". Київ, 278 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf>

Надійшла до редакції 05.04.2021 р.

Прорецензовано 08.06.2021 р.

Підписано до друку 22.06.2021 р.

References

1. Bjuska, Ja., Pyka, Ya. (2012). Reasonable specialization of the region. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika" – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 749, 362-366 [in Ukrainian].
2. Griga, V. Yu. (2019). Foreign practice of introduction of "smart specialization" and possibilities of its application in Ukraine. *Ekon. prognosuvannâ – Economy and forecasting*, 2, 138-153. <https://doi.org/10.15407/eip2019.02.138> [in Ukrainian].
3. Heyets, V. M. et al. (ed.). (2015). Innovative Ukraine 2020: national report NAS of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
4. Markovich, I. (2016). Prerequisites and features of smart – specialization of regions, taking into account global trends. In *Modern socio-economic problems of theory and practice of economic systems* (p. 52-58). Ternopil: FOP Osadtza Yu.V. [in Ukrainian].
5. Snigova, O. (2018, April 29). "Smart-specialization and stupid-implementation". *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*. Retrieved from https://dt.ua/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-realizaciya-276489_.html [in Ukrainian]
6. Storonyanska, I.Z. (Ed). (2020). Territorial development and regional policy. Strategy of regional development on the basis of smart specialization: scientific report. IRR NASU. Lviv (Series "Problems of Regional Development"). Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20200035.pdf> [in Ukrainian]
7. Egorov, I., Bazhal, Y. et al. (2020). Formation of "smart specialization" in the economy of Ukraine. Institute for economics and forecasting, NAS of Ukraine. Kyiv. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf> [in Ukrainian]

Received April 5, 2021

Reviewed June 8, 2021

Signed for printing on June 22, 2021.